

Володимир Ю. Калій*

АНАЛІЗ ТОВАРНОЇ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена дослідженню аналізу товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області, дослідженню обсягів експорту та імпорту та визначенню тенденцій та проблем зовнішньої торгівлі. Встановлено, що аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області в сучасних умовах стикається з низкою проблем, що вимагають детального дослідження.

В статті здійснено дослідження складових зовнішньої торгівлі (експорту та імпорту) Закарпатської області за 2023-2020 роки та проаналізовано динаміку цих показників за досліджуваний період.

Автором продемонстровано зміну приросту експорту та імпорту Закарпатської області по відношенню до попереднього року. Встановлено, що обсяги експорту змінювались найбільше у 2020 та 2023 роках. Щодо обсягів імпорту, то за досліджуваний період особливо великих коливань не відбулось.

В статті наведено інформацію про основні експортні товари Закарпатської області у 2023 році та причини чому ці товари користуються попитом за кордоном. Також проаналізовано інформацію про основні імпортні товари Закарпатської області у 2023 році та причини чому ці товари користуються попитом на Закарпатті.

Виявлено кілька основних проблем, які обмежують можливості товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області в сучасних умовах: інфраструктурні обмеження, залежність від імпорту енергоресурсів, конкуренція на світових ринках.

Визначено можливі тенденції у розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області за напрямками: зростання експорту високотехнологічної продукції, розширення географії торговельних партнерів, підвищення якості та стандартизації продукції.

В статті рекомендовано ряд заходів, які слід реалізувати за чітко визначеними напрямками. Закарпатська область може стати ще більш значущим гравцем на міжнародному ринку, забезпечуючи стабільний економічний розвиток регіону.

Ключові слова: зовнішня торгівля, регіональна економіка, експорт, імпорт, обсяги зовнішньої торгівлі.

Рис. 5. Табл. 5. Літ. 9.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-275-90-98

Volodymyr Yu. Kaliy

ANALYSIS OF THE COMMODITY STRUCTURE OF THE FOREIGN TRADE OF THE TRANSCARPATHIAN REGION IN MODERN CONDITIONS

The article is devoted to the study of the analysis of the product structure of foreign trade of the Transcarpathian region, the study of export and import volumes, and the determination of trends and problems of foreign trade. It has been established that the analysis of the commodity structure of the foreign trade of the Zakarpattia region in modern conditions faces a number of problems that require detailed research.

The article examines the components of foreign trade (export and import) of Zakarpattia for 2023-2020 and analyzes the dynamics of these indicators for the period under study.

---

* ІЕ «Kaliy Volodymyr Yuriyovych». Ukraine.

The author demonstrated the change in the growth of exports and imports of Zakarpattia in relation to the previous year. It was established that export volumes changed the most in 2020 and 2023. As for import volumes, there were no particularly large fluctuations during the studied period.

The article provides information on the main export products of the Transcarpathian region in 2023 and the reasons why these products are in demand abroad. Information on the main imported goods of Zakarpattia region in 2023 and the reasons why these goods are in demand in Zakarpattia were also analyzed.

Several main problems have been identified that limit the possibilities of the product structure of foreign trade of Zakarpattia in modern conditions: infrastructural limitations, dependence on the import of energy resources, competition on world markets.

Possible trends in the development of the commodity structure of foreign trade of the Transcarpathian region have been determined in the following directions: growth in the export of high-tech products, expansion of the geography of trade partners, improvement in product quality and standardization.

The article recommends a number of measures that should be implemented in clearly defined directions. Zakarpattia can become an even more significant player on the international market, ensuring stable economic development of the region.

Keywords: foreign trade, regional economy, export, import, volumes of foreign trade.

Peer-reviewed, approved and placed: 12.05.2024.

Постановка проблеми. Займаючи важливе стратегічне положення Закарпатська область має значні можливості для розвитку зовнішньої торгівлі та економічного зростання. Проте, аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області в сучасних умовах стикається з низкою проблем, що вимагають детального дослідження.

По-перше, проблема інфраструктурних обмежень, які стримують розвиток експортно-імпортних операцій. Незадовільний стан доріг, залізниць та пунктів пропуску на кордоні значно ускладнює логістичні процеси, що негативно впливає на конкурентоспроможність регіону. Необхідно вивчити, які саме інфраструктурні проблеми є найбільш критичними та як їх вирішення може сприяти зростанню зовнішньоторговельної активності.

По-друге, важливо розглянути питання залежності регіону від імпорту енергоресурсів. В умовах нестабільної ситуації на світових ринках енергоносіїв та геополітичних ризиків, така залежність створює значні економічні вразливості. Потрібно визначити, яким чином Закарпатська область може зменшити цю залежність та диверсифікувати джерела енергопостачання.

По-третє, конкуренція на світових ринках вимагає від місцевих виробників постійного підвищення якості та конкурентоспроможності своєї продукції. Потрібно вивчити, які товари мають найбільший потенціал для експорту, та які заходи необхідно вжити для підвищення їхньої привабливості на міжнародних ринках.

Крім того, актуальним є питання адаптації регіону до змін у глобальній економічній кон'юктурі, включаючи вплив військового вторгнення РФ на територію України, пандемії COVID-19 та інших глобальних криз. Це вимагає аналізу поточних тенденцій у зовнішній торгівлі та виявлення нових можливостей та загроз для економіки Закарпатської області.

Отже, дане дослідження має на меті виявити основні проблеми та тенденції розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області в сучасних умовах. Результати цього дослідження можуть стати основою для розробки ефективних стратегій регіонального розвитку та покращення конкурентоспроможності регіону на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження різних аспектів економіки регіону, значення, проблем та тенденцій розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області внесли як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: С. Максименко, І. Конопльова, М. Рубіш, Г. Спаський, С. Сойма, та інші.

Мета дослідження полягає в аналізі товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області, дослідження обсягів експорту та імпорту та визначення тенденцій та проблем зовнішньої торгівлі.

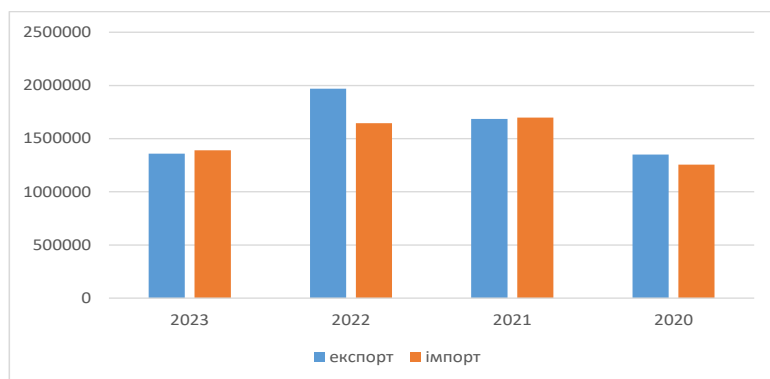
Основні результати дослідження. Закарпатська область займає важливе стратегічне положення на карті України, будучи прикордонною областю з Угорщиною, Словаччиною, Польщею та Румунією. Це географічне розташування значно впливає на її зовнішньоекономічну діяльність, роблячи регіон важливим транзитним вузлом та економічним центром. У сучасних умовах глобалізації та економічної нестабільності важливо аналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі Закарпатської області, щоб виявити ключові тенденції, проблеми та можливості для розвитку. Доречним буде розпочати дослідження з представлення складових зовнішньої торгівлі (експорту та імпорту) Закарпатської області за 2023-2020 роки. (табл. 1.)

Таблиця 1. Обсяги складових зовнішньої торгівлі Закарпатської області за 2023-2020 роки, тис. дол. США, побудовано автором на основі [9]

	експорт	імпорт
2023	1359225,8	1391175,8
2022	1970395,6	1645411,6
2021	1684845,9	1696864,0
2020	1349544,5	1255371,7

Таким чином, ми можемо стверджувати, що протягом періоду 2020-2023 рр. відбувалося коливання в обсягах зовнішньої торгівлі Закарпатської області. Наглядно це демонструє рис. 1.

Як видно з рис. 1. обсяги експорту змінювались найбільше: у 2020 та 2023 роках сума експорту з Закарпатської області була практично на одному рівні – 1359225,8 млн. дол. США у 2023 році та 1349544,5 млн. дол. США у 2020 році. Це найменший обсяг протягом досліджуваного періоду. Рекордне значення експорту становило 1970395,6 млн. дол. США. Щодо обсягів імпорту, то за досліджуваний період особливо великих коливань не відбулось. Найбільше значення імпорту становило 1696864,0 млн. дол. США у 2021 році, та практично однакові суми імпорту у 2023 та 2020 роках, 1391175,8 млн. дол. США та 1255371,7 млн. дол. США відповідно.

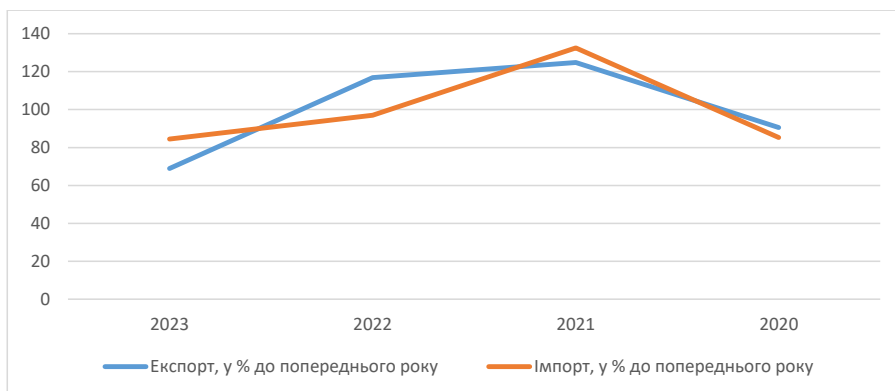
Рис. 1. Динаміка зміни обсягів зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2020-2023 рр., побудовано автором на основі [9]

Здійснивши порівняльні розрахунки приросту експорту та імпорту Закарпатської області у 2020-2023 рр. відмітимо позитивну тенденцію зовнішньої торгівлі, що підтверджено табл. 2.

Таблиця 2. Обсяги приросту складових зовнішньої торгівлі Закарпатської області протягом 2023-2020 років, %, побудовано автором на основі [9]

	Експорт, у % до попереднього року	Імпорт, у % до попереднього року
2023	69,0	84,5
2022	116,9	97,0
2021	124,9	132,5
2020	90,6	85,3

Наглядно зміна приросту експорту та імпорту Закарпатської області по відношенню до попереднього року представлено на рис.2.

Рис. 2. Динаміка зміни приросту експорту та імпорту Закарпатської області по відношенню до попереднього року у 2020-2023 рр., побудовано автором на основі [9]

Як видно з рис. 2. найбільші зміни у прирості імпорту відбулись у 2021 році, де приріст у порівнянні з 2020 роком становив 132,5%, а найменше значення приросту імпорту відбулось у 2023 році та становило 84,5%. Щодо експорту, то тут ситуація не надто змінилась найбільші зміни у прирості відбулись у 2021 році, де приріст у порівнянні з 2020 роком становив 124,9 %, а найменше значення приросту експорту відбулось у 2023 році та становило 69,0%.

Перейдемо до аналізу товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2023 році. Табл. 3 демонструє інформацію щодо товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області за основними групами у 2023 році.

Таблиця 3. Товарна структура зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2023 році, млн. дол. США, [9]

Код та назва товару	Експорт	Імпорт
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1597,3	6773,2
II. Продукти рослинного походження	363031,3	28209,6
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	5631,9	144,8
IV. Готові харчові продукти	53305,3	56578,1
V. Мінеральні продукти	384,6	152806,3
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	7005,5	36899,7
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	6501,3	128752,9
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	6045,2	11304,1
IX. Деревина і вироби з деревини	121786,8	4789,6
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1398,0	19651,3
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	21739,2	87470,8
XII. Взуття, головні убори, парасольки	11599,0	12532,8
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	548,7	13722,9
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	170,4	116,4
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	34830,9	83651,1
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	611027,1	512071,7
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	2358,0	203187,4
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	5700,7	20648,7
XX. Різні промислові товари	104564,7	8350,2
XXI. Твори мистецтва	-	2,9
XXII. Товари, придбані в портах	-	401,4
XXIII. Різне	-	3109,9

Проаналізувавши наведені групи товарів зовнішньої торгівлі визначимо основні експортні та імпорتنі товари Закарпатської області. В таблиці 4 наведено інформацію про основні експортні товари Закарпатської області у 2023 році та причини чому ці товари користуються попитом за кордоном.

Таблиця 4. Основні експортні товари Закарпатської області у 2023 року,
побудовано автором на основі [1-6]

Назва товару	Переваги експорту з Закарпатської області
Машини та обладнання	Виробництво автомобільних компонентів та електроніки є однією з ключових галузей. Завдяки наявності іноземних інвесторів, таких як "Jabil Circuit", "Flextronics" та інших, область має значний експортний потенціал в цій галузі.
Лісові продукти та деревина	Значна частина лісового фонду області сприяє експорту деревини та продукції деревообробної промисловості. Це включає як сировинні ресурси, так і готові вироби, такі як меблі та дерев'яні конструкції.
Продукція сільського господарства та харчової промисловості	Закарпатська область експортує значну кількість продукції сільського господарства, включаючи овочі, фрукти, ягоди та продукцію виноробства. Харчова промисловість також є важливим експортним сектором.

В таблиці 5 наведено інформацію про основні імпортні товари Закарпатської області у 2023 році та причини чому ці товари користуються попитом на Закарпатті.

Таблиця 5. Основні імпортні товари Закарпатської області у 2023 року,
побудовано автором на основі [1-6]

Назва товару	Переваги імпорту з Закарпатської області
Енергоресурси	Закарпатська область значною мірою залежить від імпорту енергоносіїв, таких як нафта, газ та електроенергія. Це обумовлено недостатніми власними ресурсами для задоволення внутрішнього попиту
Машини та обладнання	Імпорт технологічного обладнання, машин та комплектуючих необхідний для підтримки промислового виробництва та розвитку інфраструктури області.
Продукція хімічної промисловості	Імпорт хімічної продукції, включаючи добрива, пестициди та промислові хімікати, є необхідним для підтримки сільськогосподарського та промислового секторів.

Проаналізувавши основні експортні та імпортні товари Закарпатської області спробуємо визначити ключові проблеми та можливі тенденції у розвитку зовнішньої торгівлі Закарпаття в сучасних умовах.

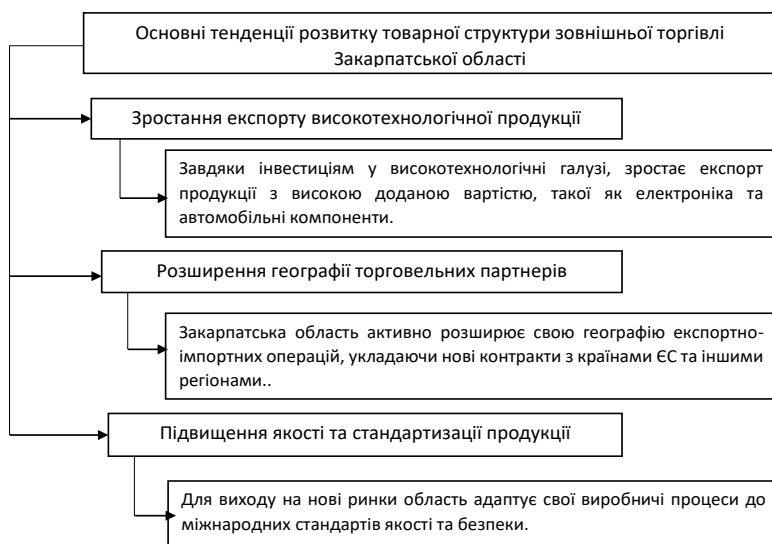
Підаючи критиці сучасний економічний та політичний стан, зовнішні виклики та внутрішні негаразди виділимо кілька основних проблем, які обмежують можливості товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області в сучасних умовах. Систематизуємо наведену інформацію на рис. 3.

Разом з тим, виділені основні проблем, які обмежують можливості товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області породжують певні можливості у майбутньому.

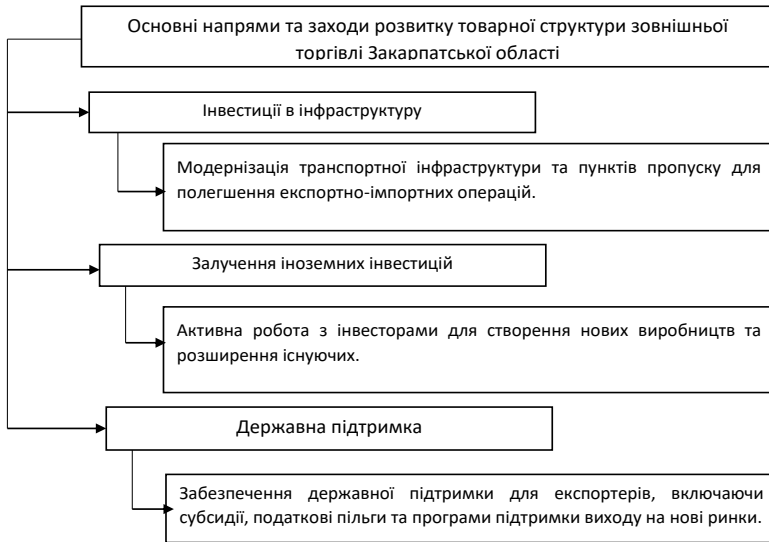
Рис. 3. Основні проблеми, які обмежують можливості товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області в сучасних умовах, побудовано автором на основі [1-6]

Відповідно виділимо можливі тенденції у розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області. Систематизуємо наведену інформацію на рис. 4.

Рис. 4. Основні тенденції розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області в сучасних умовах, побудовано автором на основі [1-6]

З огляду цих рисунків можна зробити висновок, що Закарпатська область має унікальні можливості для подальшого розвитку, що підтверджено економічними показниками та географічними умовами. Для подальшого розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області нами рекомендовано ряд заходів, які слід реалізувати за чітко визначеними напрямками. Систематизуємо наведену інформацію на рис. 5.

Рис. 5. Основні напрями та заходи розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області, побудовано автором на основі [1-6]

Таким чином, Закарпатська область може стати ще більш значущим гравцем на міжнародному ринку, забезпечуючи стабільний економічний розвиток регіону.

Висновки. Аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області показує, що регіон має значний потенціал для розвитку завдяки своїм експортним можливостям та стратегічному географічному розташуванню. Водночас, для повноцінного реалізації цього потенціалу необхідно вирішувати низку проблем, серед яких модернізація інфраструктури та зменшення енергозалежності. Розширення географії торговельних партнерів, інвестування в новітні технології та підвищення якості продукції стануть ключовими факторами успіху в зовнішньоекономічній діяльності області.

1. Максименко, С. Ю. (2009). Географічна структура зовнішньої торгівлі підприємств регіонів Українських Карпат. Регіональна економіка, (4), 188-196.

2. Зизень, І., & Влах, М. (2023). Зовнішньо-торгівельні зв'язки Закарпатської області: суспільно-географічний аналіз. Географічні аспекти просторової організації території, суспільства та збалансованого природокористування: матеріали IV науково-практичної, 82.

3. Конопльова, І. О. (2009). Зовнішня торгівля Закарпатської області та України (до проблем управління економічними процесами регіону у контексті вступу України в ЄС). Економіка та держава, (8), 11-16.

4. Рубіш, М. А. (2016). Зовнішня торгівля суб'єктів господарювання Закарпатської області. Вісник Національного університету Львівська політехніка. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку, (851), 94-99.
  5. Спаський, Г. (2019). Напрями розвитку зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією Закарпаття. Вісник аграрної науки, 97(12), 73-79.
  6. Сойма, С. Ю. (2014). Роль державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності регіону. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки, (7 (4)), 95-99.
  7. Іщук, С. О., & Созанський, Л. Й. (2016). Структурно-динамічна оцінка експортно-імпортних операцій в Україні і областях Західного регіону. Регіональна економіка, (3), 43-54.
  8. Редько, К. Ю., & Ткаченко, І. О. (2022). Аналіз стану міжнародної торгівлі України в умовах повномасштабного вторгнення. Вісник Херсонського національного технічного університету, (2 (81)), 215-222.
  9. Державна служба статистики в Закарпатській області <https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/index2023.html>
-
1. Maksymenko, S. Yu. (2009). Neohrafichna struktura zovnishnoi torhivli pidpriemstv rehioniv Ukrainykh Karpat. Rehionalna ekonomika, (4), 188-196.
  2. Zyzen, I., & Vlach, M. (2023). Zovnishno-torhivelni zviazky Zakarpatskoi oblasti: suspilno-heohrafichniy analiz. Neohrafichni aspekty prostorovoi orhanizatsii terytorii, suspilstva ta zbalansovanoho pryrodokorystuvannia: materialy IV naukovo-praktychnoi, 82.
  3. Konoplova, I. O. (2009). Zovnishnia torhivlia Zakarpatskoi oblasti ta Ukrainy (do problem upravlinnia ekonomichnymy protsesamy rehionu u konteksti vstupu Ukrainy v yes). Ekonomika ta derzhava, (8), 11-16.
  4. Rubish, M. A. (2016). Zovnishnia torhivlia subiektiv hospodariuvannia Zakarpatskoi oblasti. Visnyk Natsionalnoho universytetu Lvivska politekhnika. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, (851), 94-99.
  5. Spaskyi, H. (2019). Napriamy rozvytku zovnishnoi torhivli ahroprodovolchoiu produktsiieiu Zakarpattia. Visnyk aharnoi nauky, 97(12), 73-79.
  6. Soima, S. Yu. (2014). Rol derzhavnogo rehuliuвання zovnishno-ekonomichnoi diialnosti rehionu. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky, (7 (4)), 95-99.
  7. Ishchuk, S. O., & Sozanskyi, L. Y. (2016). Strukturno-dynamichna otsinka eksportno-importnykh operatsii v Ukraini i oblastiakh Zakhidnoho rehionu. Rehionalna ekonomika, (3), 43-54.
  8. Redko, K. Yu., & Tkachenko, I. O. (2022). Analiz stanu mizhnarodnoi torhivli Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoho vtorhnnennia. Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu, (2 (81)), 215-222.
  9. Derzhavna sluzhba statystyky v Zakarpatskii oblasti <https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/index2023.html>